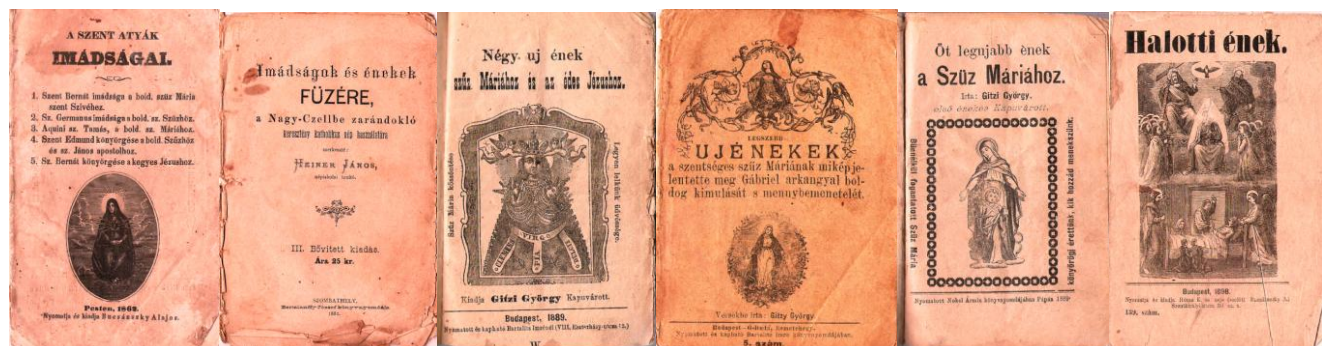

MÚLTIDÉZŐ

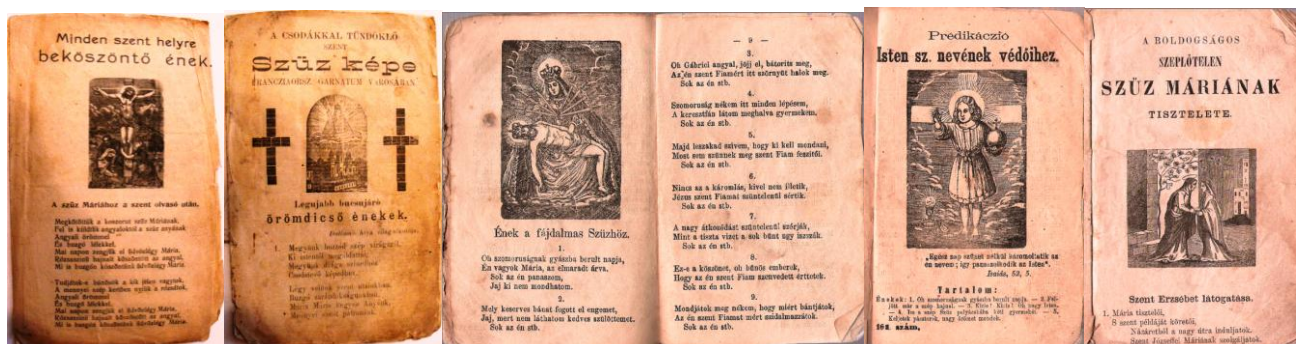
II. ÉVFOLYAM, 2012. MINDENSZENTEK HAVA

RÉGI EGYHÁZI NYOMTATVÁNYAINK

A Múltidéző előző számában egy kézzel írt, 19. századi énekeskönyvet mutatott be, ezúttal pedig az eddig fellelt 19. századi egyházi nyomtatványokat. A keresztény hit, a rá épülő erkölcsi fundamentum őseink nélkülözhetetlen létalapja volt, amely teljesen áthatotta életük minden rezdülését. Ez minden falura jellemző volt, így a miénkre is, különösen azért, mert Lipárt a középkortól kezdve a 2. világháború végéig egyházi birtok volt, és a Vasvár-Szombathelyi káptalan erre mindig nagy hangsúlyt fektetett. Nem véletlen tehát, hogy a faluból elszármazó Süle Ferenc plébános, Salomváron, ebből a népi vallásossággal összefüggő emléktanyagból népi áhitatgyűjteményt hozott létre. A most bemutatott hitbuzgalmi nyomtatványok általában 8-16 oldalasak, többségében szentképekkel illusztráltak, amelyek egy része még talán barokk kori

mintaképekre vezethetők vissza. Búcsújáró helyeken voltak beszerezhetők, illetve a sorozatkiadványok megrendelhetők is voltak. Egy részük kiadási évszáma ismert, más részüké nem. Többségében a nép Mária tiszteletéből táplálkozik, illetve azt élteti tovább. A legkorábbi 1862-ben készült Pesten Buczászky Alajos nyomdájában, Szent Atyák Imádságai címmel, a legkésőbbi 1898-as kiadású, Halotti ének címmel, és ugyanennek a nyomdának a jogutódjában készült, amit ekkor már Rózsa K. és neje címen jegyeztek. Kedvelt szerzője ezen énekes-és imádságos füzetnek a kapuvári Gitz György (akiről elég keveset tudunk), az ő munkáit nyomtatták ki többek között 1883-ban Budán, Bagó Márton és fia nyomdájában, 1889-ben pedig Pápán, Nobel Ármin könyvnyomdájában, majd még ugyanebben az évben Óbudán, Bartalis Imre remetehegyi

nyomdájában. De van köztük szombathelyi kiadás is, amit 1882-ben Bertalanffy József könyvnyomdájában nyomtak 1882-ben, címe: Imádságok és énekek füzere a Nagy-Czellbe zarándokló keresztény katolikus nép használatára Heiner János szombathelyi népiskolai tanító. A kiadvány rövid előszója így hangzik: „Figyelmeztetem a t. cz. közönséget, hogy ezen könyvecskét, mielőtt ismételve kiadtam volna, - hét szép énekkel meg bővítettem”. A 161. számú füzet szerzője Oroszi István balai kántor, akinek az Ének a fájdalma Szűzhez verse 1867. november 12-i keltezésű. Ez a kis imafüzet Kőmives Ilona tulajdonát képezte. Apáról fiúra, illetve anyáról leányra szálltak át ezek a kiadványok, így maradtak fenn napjainkig. (Képek: A Szent Atyák imádságai, Heiner János énekeskönyve, Gitz György énekes füzetei, Halotti ének, Minden Szent helyre beköszönő ének, Csodákkal tündöklő Szent Szűz képe, Oroszi István énekes-füzetei, A Boldogságos szepőlóten Szűz Máriának tisztelete.)

SZEMTANÚ - KIS JÓZSEF PLÉBÁNOS (9)

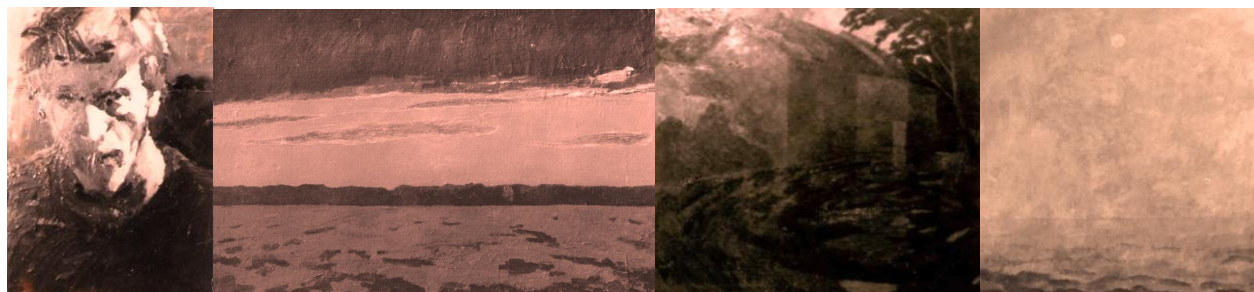
Egy újabb oktatási év elején vagyunk sok változással. Ezúttal egy 1937. szeptember 29-i, Lipárton megtartott tantestületi értekezlet jegyzőkönyvéből idézünk, ami Kis József plébános hagyatékában maradt fenn. „Jelen vannak a tantestületi tagok, Sütő Károly kivételével. Tárgy: Az új Tanterv és Utasítás ismertetése. Kis József plébános üdvözlöi a megjelenteket, a gyűlést az Úr Jézus nevében megnyitja. A jegyzőkönyv vezetésére Süle József vasszécsenyi igazgatót kéri fel. Azután elnöki előterjesztésében a következőkre tér ki: 1. Kifogásolja, hogy a lipárti emlékmű felavatásán a lipártiaknak énekelni nem segítettek a szomszédok. 2. Kéri, hogy a vásár- és ünnepnapra solo tűnjék el egészen. 3. Bejelenti, hogy az ismétlősök katekizmus anyaga az idén a parancsolatok lesznek. 4. Megjegyzi, hogy a fizetési jegyzék beadásánál könnyen fordulhat elő zavar, mert az egyik elsőjén adja be, a másik 5-én; az egyik bemutatta előzetesen a jegyzőirodában, a másik nem. Szerinte legjobb lenne a fizetés felvételekor mindjárt a jegyzőirodába beadni. 5. Hangsúlyozottan kéri ismételt a jegyzőkönyvek bekötését, és a beíratási díjak elengedéséről szóló októberi jegyzőkönyv beírását is előre kéri. 6. Felhívja a tagok figyelmét Don

Vanden: Ador Te” c. könyvében található eucharisztikus szimbolikus rajzok változatosságára, és a Kis Hitterjesztő terjesztésére. 7. Hivatalosan is figyelmezteti Sütő Károly bárdosi tanítót, hogy az egyházmegyei hatóság 2146/1937 sz. leirata nyomtatékosan kiemeli, hogy a bárdosi rk. elemi iskolában a tanítás az iskolaépítés befejezésével, de legkésőbb f. év okt. 1-én vegye kezdetét. Ha az iskolában nem lehet bemenni, a vállalkozó terhére béreljen ki valahol egy szobát, és ezt az építési naplóba mindjárt írja be. 8. Bemutatja a VII. sz. püsp. Körlevelet, mely intézkedik a Katholikus Tanügyi Közlöny megrendeléséről és bekötéséről; a tanévközi iskolaváltoztatásról, és az előírt egyházi énekek ellenőrzéséről. Végezetül kéri a tantestületi tagokat, szíveskedjenek buzgó apostolai, rendezői, előmozdítói lenni a budapesti eucharisztikus világkongresszusnak. Az egyházközségi eucharisztikus napok megrendezésével legyen nemes verseny a tantestület tagjai között. Ezután felkérte Süle József vasszécsenyi igazgatót az új Tanterv és Utasítás ismertetésére. Süle József elmondja, hogy nagy gyönyörűségére szolgált az új Tanterv olvasgatása. Valóságga élvezet volt számára.” (Képek: Az Eucharisztikus kongresszus a faluban fennmaradt szentképei és jelvényei)

VASSZÉCSENYI A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (9)

A Múltidéző előző számában bemutatott Pungor Zoltán indította útjára a következő művészt, akinek most csak a helyi motívumokról készült fiatalkori munkáit gyűjtöttük össze a teljesség igénye nélkül. Sajnos közülük több az ország különböző gyűjtőjéhez került, illetve néhány megsemmisült. Úgy készültek annak idején ezek a munkák, hogy alkotójuk nem volt tudatában, hogy milyen képzőművészek dolgoztak már korábban a településen, tehát azok közvetlen hatása nem fedezhető fel az alkotásokban. Inkább a magyar 19-20. századforduló festőinek látásmódja (Mednyánszky László, Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József) érezhető rajtuk, illetve általánosságban, az ugyanebben az időben elfogadottnak számító szimbolizmus. A

munkák egy részén az erre a korszakra jellemző plein air festészet hatása érezhető. Tóth Csaba e munkái helyben soha nem voltak kiállítva, csak különböző egyéni kiállításain találkozhatott velük a közönség, legtöbbször Szombathelyen, de néhány közülük Budapesten is ki volt már állítva. Természetesen ebben az időben nem csak helyi témákat dolgozott fel a művész, de ezeket a munkáit, most aktualitás híján nem közöljük. Pungor Zoltán után Budapesten a következő rajztanára a faluból elszármazó Székely Iván festőművész volt, akinek a munkásságával már szintén foglalkozott a Múltidéző, egy korábbi

számban. Tóth Csaba korai festményeiben ösztönösen örökítette meg a település műemlék-épületeit, az Ebergényi kastélyokat, a magtár-kolostort, a lipárti templomot, valamint a falu nevezetesebb épületeit, Szkok malmot, régi parasztházakat, zsuppos pajtákat, valamint a környező tájat, a Gyöngyös partot, a falu határait. Időben ez a múlt század

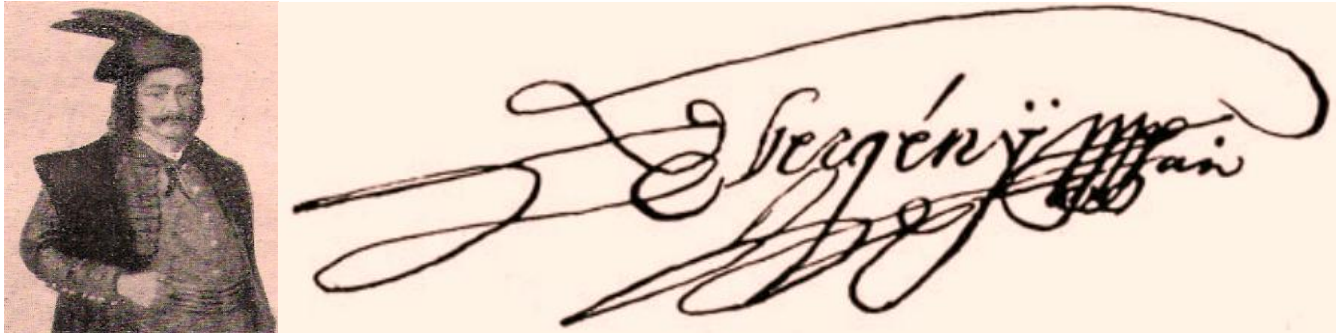
hetvenes éveinek közepétől a nyolcvanas évek közepéig tartott. Később munkássága más irányt vett, fokozatosan eltávolodott a látványelvű festészettől, előbb a nonfiguratív művészet irányába, majd az ezredfordulón a fogalmiságot megőrizve visszatért a figurális, ábrázoló művészethez, egy sajátos konceptuális megközelítéssel. (Képek: Fiatalkori önarckép, Ég és Föld

találkozási pontja, Szkok malom, Párás mezők, Önarckép, Ködbevesző pajták, Az új kastély kapuja, Zöld tavaszi táj, Lipárti templom, Gyöngyös part Lipárton, Konstelláció, a Szkok malom I-II, a magtár és a halastó - esőben)

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (1) EBERGÉNYI LÁSZLÓ ÉS HUSZÁRJAI

Szécseny hajdani fölbirtokosai közt több országosan ismert katonaférfiút is találunk, elég, ha itt most csak Török Bálintot, vagy Festetics Józsefet említjük meg. Ebergényi László huszár-ezredes, akinek életében ő és huszárai európai hírnévre tettek szert, ugyan nem volt soha a falu földbirtokosa, de ugyanabból az Ebergényi családból származott, mind, akik több mint másfél száz évig Szécseny kenyéradói voltak. Ezért is volt az Ebergényi kastélyok ékessége egészen 1945-ig az őt ábrázoló olajfestmény, ami akkor sajnos nyomtalanul eltűnt. A szécsenyi Ebergényi család, joggal volt büszke a híres rokonra, és mivel máshol nem áll az országban már az Ebergényi családról elnevezett kastély, nem használják a család címerét, ezért gondoljuk azt, hogy ezt a fényes huszárhagyományt itt kell ápolni. Képviselő koromban hiába vettem fel több alkalommal is a Falunapok Ebergényi Napokká való átnevezését, az idegenforgalom számára is látványos huszártalálkozókkal, díjlovaglós és más lovassági sportversenyekkel. Sajnos az álom, álom maradt. Igényes, a Csempezkopácsi Vásárnaphoz hasonló közösségi, kulturális rendezvényre nálunk nincs igény. (Az azóta fellendülő huszárhagyomány miatt félok, hogy ezt a mulasztást már nem lehet helyrehozni.) Ebergényi László a Vasvármegyei Telekesen született 1656-ban. Sopronban kezdte meg a tanulmányait, ahol joggyakornok lett, mint általában az Ebergényi család férfitagjai. Önkéntesként lépett be a Czobor Huszárezredbe, majd 1688-ban, az akkor alapított Pálffy Huszárezredbe állt be, és annak hadbírája lett. 1690-ben már kapitányként Lotharingiai Károly oldalán harcolt a franciák ellen, 1694-ben alezredessé, 1700-ban ezredessé nevezték ki. Ebben az évben bárói rangot is kapott, és október 9-én átvehette a Pálffy ezred vezetését. Feleségül vette a megözvegyült gróf Széchényi Juliannát. Két leányuk született a házasságukból, Ilonát később gróf Csáky György, Esztert pedig báró Viczay Jób vette feleségül. Zala vármegyében Bellanitz, Sopron vármegyében Fertőszentmiklós és Dasztifalu (ma Egyházassfalva) tartozott a birtokai közé. Az utóbbi helyen kúriát is építtetett, családja is itt élt, ő maga szinte mindig harcolt. 1702-05 között pl. Itáliában, ahol nevezetes haditette volt, amikor mindjárt a hadjárat elején Verona közelében télvíz idején, az ottani Etsch folyón átkelt csapatával, és így váratlanul támadta meg a várost. Milánó mellett pedig Stiviera városát vette el a franciáktól. E hősi cselekedetei miatt 1706-ban generálissá léptették elő, majd 1708-ban altábornagyi rangot kapott. Ezredében szállóigévé

vált híres buzdítása: Haljunk meg vitézséggel a hazáért. A Rákóczi szabadságharcban a császár oldalán maradt, 1710. december 12-én, Kecskeméten a kuruc sereg előtte tette le a fegyvereit, és hűségesküdt tettek neki. Ezután bízták rá a Barkóczy Huszárezredet is. 1711-ben Kassán is előtte tették le a fegyvert a kurucok. A Rákóczi szabadságharcot lezáró 1722. április 30-i szatmári béketárgyaláson is kelen volt. 1716-ban egy perirat már „híres katonai férfiúként” említi meg, ekkor már lovassági tábornoki rangja volt. 1717 augusztusában Savolyai Jenő belgrádi hadjáratában vitézkedett. A pétervári csatában három lovat is kilőtt alóla az ellenség, ő maga is megsebesült ekkor. 1723-ban leánya, Ebergényi Eszter és Viczay Jób esküvőjére Amade Antal jezsuita költő „Szent Eszternek méltó dicséretül, el nem felejtkező emlékezetül” címmel verset írt az ifjú párnak. Ebergényi László ugyanez év augusztusában, III. Károly török hadjáratában, a nándorfehérvári csatában súlyos sebesülést kapott, amikor közelharcot vívott a janicsárokkal. Október 5-én a király hősiességéért tábornagyi ranggal tüntette ki. Azonban sebesülése olyan súlyos volt, hogy 1724. május 25-én Dasztifaluban behalált sebesülésébe. Halálakor katonai érdemeit dicsőítő versben, és kinyomtatott emlékbeszédben tisztelgett előtte a császári udvar. Ebergényi László halála után birtokait a Széchényi család örökölte. Ebergényi László a soproni ferences templom kriptájában nyugszik. Harcokban rendíthetetlen bátorsága és vakmerősége miatt már életében legendás alakká vált. Hadtörténeti szakkönyvek, irodalmi művek örökítették meg alakját. Herczeg Ferenc „Pro Libertate!” című regényében együttérzéssel rajzolja meg személyiségét:

„Harmincezer embere van! – mondta egy érces hang. A hang báró Ebergényi László tábornoké, aki ebben a pillanatban lép a szobába. – Harmincezer?! – visszhangoztatják elképedve, a spanyolfalakon innen és túl. – Annyi volt napokkal ezelőtt. Azóta már több lesz, mert a nép özönlik a zászlai alá. Hallgassák meg az urak, Sopronból mit írt apósom, Széchényi György uram: Ocskayt, a kegyelmed szökött katonáját nyolcszáz ember eleibe tették a kurucok, az nyargalózik Érsekújvár és Nyitra táján, és hódít mindenütt... Heister Siegbert marsall az íróasztala mellett állva hallgatta Ebergényi tábornok jelentését. Nem ültette le, inkább maga is állva maradt, nem kedvelte a magyar generálisait és sejtette, hogy azok őt szívből utálják. Nem magyar hazafiságból, hanem mert komisz embernek tartották az öreg németet... A jelentéstevő tábornok Ebergényi báró volt. Hű szolgája a császárnak, de volt annyira magyar, hogy Heistert szívből utálta. Azért a jelentésében hangsúlyozta a kurucok katonai sikereit... Ebergényi tábornok feszesen állott őfelsége előtt, az arca kőkemény és jéghideg volt, magában azonban ihajjazott és tyuhajjazott, hogy végre mégiscsak nyakát szegte a vén német.” A szécsényi Ebergényi család legendáriumában mindig büszkén emlékeztek meg a dicső rokonról. Élt egy olyan emlékezet, hogy a szintén rokonnak számító Telekesy István egri püspök (egy későbbi számban majd vele is foglalkozunk) azért hagyta el az Ebergényi előnevet, mert ő Rákóczi híve volt, míg Ebergényi István a császáré. Mai ismereteink szerint azonban ez az állítás, sajnos a legendák közé tartozik. A Nap Kiadó 2010-ben adta ki Ebergényi László és Károlyi Sándor levelezését „Bene Regi – A király nevében” címmel. (Képek: Ebergényi László portréja és aláírása, Pálffy - Ebergényi - Nádasdy huszárok korabeli ábrázolásai, a huszárokat megidéző felvonulás a várban a 20. század elején, Somogyi Győző festménye Ebergényi Lászlóról a Magyar Hősök arcképcsarnoka sorozatából.)

A következő szám tartalmából: Az egykori vasszécsényi országos vásárokról, Szemtanú - Kis József plébános (10), Vasszécsény a képzőművészetben (10) Művelődéstörténeti mozaikok (2) Az Ebergényiek, mint mellékszereplők